

Policy-making in Green Accounting, a Solution to Deal with Green Washing

Mahsa Kaffashpour Yazdi^{1*}, Fatemeh Chalik², Zohreh Aref Manesh³

1. Instructor, Department of Management and Accounting, Faculty of Humanities and Arts, Technical and Vocational University (TVU), Tehran, Iran.

2. M.A. Student, Department of accounting And finance, faculty of Economic, management and accounting, Yazd University, Yazd, Iran.

3. Associate prof, Department of accounting And finance, faculty of Economic, management and accounting, Yazd University, Yazd, Iran.

*Corresponding author, Email: mkaffashpour@tvu.ac.ir

Keywords:

Policy-making, Green Accounting, Accounting Standards, Green Washing, Sustainability Reporting.

Introduction

In the contemporary era, the intensifying urgency of climate change and ecological degradation has transformed environmental stewardship from a corporate elective into a strategic necessity. In this context, accounting—specifically Green Accounting—has emerged as a vital mechanism for enhancing the decision-making processes of managers, investors, and regulatory bodies by providing standardized environmental reporting (Kazemi Nojehdeh et al., 2023). However, the pervasive issue of information asymmetry between corporate insiders and external stakeholders creates a fertile ground for opportunistic behavior. Managers may prioritize impression management over factual transparency, leading to the phenomenon of “Greenwashing”—the deceptive practice of presenting a misleadingly eco-friendly image to secure the trust of shareholders and consumers (Marcatajo, 2023). Greenwashing does not merely represent a breach of corporate ethics; it introduces systemic bias into financial markets, leading to capital misallocation and the erosion of public trust in financial reporting frameworks. Consequently, there is an imperative need to develop robust regulatory and accounting architectures that ensure the reliability and verifiability of green disclosures. This study explores the nexus between green accounting standards and the mitigation of greenwashing, evaluating global policy trends and their applicability to the Iranian corporate landscape.

Methodology

This research utilizes an applied-analytical design, employing a comprehensive literature review and comparative analysis of international and national scientific repositories. The methodology involves a systematic examination of green accounting policies across diverse jurisdictions to identify common drivers of success and systemic causes of failure. By synthesizing global best practices—ranging from European Union directives to emerging sustainability standards—the study critically analyzes the existing challenges within the Iranian regulatory framework. This analytical approach facilitates the development of strategic solutions aimed at enhancing transparency and curbing deceptive environmental reporting in both the public and private sectors.

Received:

25/Aug/2025

Revised:

20/Oct/2025

Accepted:

16/Feb/2026

Findings

The global shift toward “green consumerism” has incentivized firms to expand environmental protection initiatives, such as green product development and green human resource management (Rajaei et al., 2023). While environmentally conscious consumers are increasingly willing to pay a premium for sustainable products, this market trend has paradoxically incentivized an “environmental facade.” Some corporations utilize marketing

strategies to mask ecological damage, thereby managing their reputation among regulatory bodies and the public while continuing harmful practices (Braga, 2019). In contrast, Green Accounting serves as a counter-mechanism by identifying, measuring, and disclosing environmental costs and liabilities essential for informed management (Khan & Gupta, 2024). However, the empirical evidence suggests that the voluntary nature of sustainability reporting and the absence of harmonized global regulations have historically led to inconsistent and unreliable disclosures (Karamiverdi et al., 2023). Significant progress has been made since 2015, with international agreements fostering increased transparency and the European Union introducing specific anti-greenwashing regulations to empower consumers (Marcatajo, 2022). Furthermore, many jurisdictions have implemented ranking systems and reward programs that link environmental performance to financial incentives and tax benefits (Khan & Gupta, 2024). In the Iranian context, regulatory efforts are gaining momentum. Article 190 of the Fifth Development Plan and the 2021 Value-Added Tax Law have established a foundation for green management and pollution levies. More recently, the 2024 sustainability disclosure standards represent a pivotal shift toward integrating green metrics into financial reporting requirements. Nevertheless, a review of the Tehran Stock Exchange reveals a significant transparency gap: while large-scale issuers are increasingly adopting sustainability reports, small and medium-sized enterprises (SMEs) lag behind in providing sufficient green accounting data. This underscores the necessity for a universal application of environmental accounting standards across all sectors—production and services alike (Rounaghi, 2019)—and highlights the urgent role of the Iranian Audit Organization in formalizing supplementary green accounting standards to mitigate greenwashing.

Discussion and Conclusion

Greenwashing significantly undermines the integrity of both financial and non-financial reporting, threatening to delegitimize the accounting profession by eroding the reliability of corporate disclosures. This research highlights that accounting policies must evolve from mere technical tools into robust instruments of governance and accountability, necessitating the establishment of mandatory green accounting standards to ensure verifiable reporting. To combat superficial environmental claims, regulatory mechanisms should be strengthened through reformed pollution levies and fiscal incentives—such as those within Iranian tax laws—to align corporate profit motives with ecological preservation. Moving forward, the transition to a sustainable economy requires a multi-faceted approach: continuous capacity building to enhance the green reporting literacy of accountants and managers, the integration of annual budgetary incentives for green producers, and the adoption of emerging technologies like Blockchain and Artificial Intelligence to create transparent, immutable audit trails. While this study provides a foundational theoretical framework, future empirical research is essential to quantify the direct impact of specific accounting policies on greenwashing across diverse industrial sectors, ultimately ensuring that accounting systems reflect the true ecological costs of business within a transparent global market.

How to cite this article:

Kaffashpour Yazdi, M., Chalikh, F. & Aref Manesh, Z. (2026) Policy-making in Green Accounting, a Solution to Deal with Green Washing. *Green Development Management Studies*, 5(2), 269-286. <https://doi.org/10.22077/jgdms.2026.9969.1341>

سیاست‌گذاری در حسابداری سبز، راهکاری برای مقابله با سبز شویی

مهسا کفاش پور یزدی^{۱*}، فاطمه چالیک^۲، زهره عارف منش^۳

۱. مربی، گروه مدیریت و حسابداری، دانشکده علوم انسانی و هنر، دانشگاه ملی مهارت، تهران، ایران
۲. دانشجوی کارشناسی ارشد، گروه حسابداری و مالی، دانشکده اقتصاد، مدیریت و حسابداری، دانشگاه یزد، یزد، ایران
۳. دانشیار، گروه حسابداری و مالی، دانشکده اقتصاد، مدیریت و حسابداری، دانشگاه یزد، یزد، ایران

* /ایمیل نویسنده مسئول: mkaffashpoor@tvu.ac.ir

چکیده

واژگان کلیدی:

اهمیت محیط‌زیست و تغییرات آب‌وهوایی، انجام اقدامات مؤثر زیست‌محیطی را ضروری ساخته است. باتوجه‌به رشد روزافزون سرمایه‌گذاری در موضوعات زیست‌محیطی نیز، تدوین و اجرای قوانین باهدف کاهش شستشوی سبز از اهمیت زیادی برخوردار است. دراین‌خصوص، دانش حسابداری و به‌طور ویژه، حسابداری سبز، می‌تواند با گزارشگری مناسب، در بهبود فرایند تصمیم‌گیری مدیران، سرمایه‌گذاران و سایر تصمیم‌گیرندگان، نقش مؤثری داشته باشد. ازسوی‌دیگر، سبز شویی، پایداری واقعی را تضعیف نموده و می‌تواند سرمایه‌گذارانی را که به دنبال فرصت‌های سرمایه‌گذاری اخلاقی هستند گمراه نماید. پژوهش حاضر، با استفاده از روش مروری، به بررسی سیاست‌گذاری‌های حسابداری برای مقابله با سبز شویی می‌پردازد. در این راستا، مقالات علمی مرتبط با موضوع پژوهش بررسی شده است. نتایج نشان می‌دهد تدوین استانداردهای حسابداری سبز، بهبود مقررات مرتبط با محیط‌زیست و سازوکارهای نظارتی مؤثر، همراه با آموزش حسابداران و مدیران، به اجرای حسابداری سبز کمک نموده و موجبات افزایش پاسخگویی شرکت‌ها و مقابله با سبز شویی را فراهم می‌سازد.

سیاست‌گذاری، حسابداری سبز، استانداردهای حسابداری، شستشوی سبز، گزارشگری پایداری.

تاریخ دریافت:

۰۳ شهریور ۱۴۰۴

تاریخ بازنگری:

۲۸ مهر ۱۴۰۴

تاریخ پذیرش:

۲۷ بهمن ۱۴۰۴

مقدمه

در دنیای معاصر، توجه به مسائل زیست‌محیطی و تغییرات اقلیمی به یکی از اولویت‌های اصلی جوامع بشری تبدیل شده است و بنابراین شرکت‌ها و سازمان‌ها موظف به اتخاذ رویکردهای پایدار و مسئولانه در قبال محیط‌زیست هستند. در این زمینه، برخی شرکت‌ها اقدام به کاهش اثرات زیست‌محیطی نموده‌اند. دولت‌ها نیز با تشویق آن‌ها برای توسعه فعالیت‌های زیست‌محیطی، نقش مؤثری در بهبود فرایند انتخابی شرکت‌ها برای تولید سازگار با محیط‌زیست و استفاده بهینه از منابع طبیعی دارند (اسناد و قیامی، ۱۴۰۰، ۷۰). دانش حسابداری و به طور ویژه، حسابداری سبز^۱، می‌تواند با گزارشگری مناسب فعالیت‌های زیست‌محیطی شرکت‌ها، در بهبود فرایند تصمیم‌گیری مدیران، سرمایه‌گذاران و سایر تصمیم‌گیرندگان، نقش مؤثری داشته باشد (کاظمی نوجهده و همکاران، ۱۴۰۲، ۷۴۷؛ اسناد و قیامی، ۱۴۰۰، ۷۱)؛ گزارشگری پایداری زیست‌محیطی^۲، با ایجاد پیوند میان حسابداری و مدیریت زیست‌محیطی و در راستای تحقق نظریه‌های ذی‌نفعان^۳، مشروعیت^۴، نهادی^۵، اخلاقی^۶ و افشای داوطلبانه^۷ پدید آمده است.

مطابق با نظریه ذی‌نفعان، موفقیت یک شرکت به ارتباط با تمامی ذی‌نفعان و تأمین منافع آن‌ها بستگی دارد. بر اساس نظریه مشروعیت نیز، شرکت‌ها باهدف متقاعد نمودن ذی‌نفعان و کسب مشروعیت، اقدام به فعالیت‌های اجتماعی و زیست‌محیطی می‌نمایند. آن‌ها همچنین باتوجه به نظریه نهادی، در تلاش‌اند تا با ارائه مطابقت فعالیت‌های سازمان با ارزش‌های اجتماعی و زیست‌محیطی، تصویری مطلوب از خود به نمایش گذارند. باتوجه به نظریه اخلاقی، مسئولیت‌پذیری اجتماعی، رفتار اخلاقی و برنامه‌های زیست‌محیطی در کنار حاکمیت شرکتی و کسب سود، موفقیت شرکت‌ها را شکل می‌دهد (کیانی و شاکرمی، ۱۴۰۱، ۷۶-۷۷). نظریه افشای داوطلبانه نیز بر این مفهوم استوار است که شرکت‌های دارای عملکرد مناسب در حوزه محیط‌زیست، باهدف افزایش تقارن اطلاعاتی، اقدام به افشای اختیاری اطلاعات زیست‌محیطی می‌نمایند (حیاتی و همکاران، ۱۳۹۷، ۴۵). افشای این اطلاعات با نظریه علامت دهی^۸ نیز همراستا است. به بیان دیگر، شرکت‌ها باهدف کسب اعتماد فعالان بازار سرمایه و افزایش ارزش سهام شرکت، با گزارشگری زیست‌محیطی، علامت‌هایی را برای سهام‌داران و سرمایه‌گذاران ارسال می‌نمایند (کیانی و شاکرمی، ۱۴۰۱، ۷۷). نقطه مشترک تمامی این نظریه‌ها، تمایل به گزارشگری اطلاعات زیست‌محیطی است. با این وجود، عدم تقارن اطلاعاتی بین مدیران و تصمیم‌گیران، همواره این نگرانی را ایجاد می‌کند که مدیران، در تهیه و ارائه گزارش‌های شرکت، جانب صداقت و انصاف را لحاظ ننموده و به اظهاراتی اشاره نمایند که باهدف جلب اعتماد سهام‌داران و مصرف‌کنندگان و نه ارائه منصفانه اطلاعات صورت پذیرد.

این خطر که به اصطلاح، "سبزشویی"^۹، "شستشوی سبز" یا "شستشو به رنگ سبز" نامیده می‌شود، می‌تواند منجر به سوگیری تصمیم‌گیری سرمایه‌گذاران، مصرف‌کنندگان و سایر استفاده‌کنندگان گزارش‌های مالی شود (مارکاتاجو^{۱۰}، ۲۰۲۲، ۱۶۹۵). پدیده سبزشویی تهدیدی جدی برای تلاش‌های واقعی در جهت حفاظت از محیط‌زیست محسوب می‌شود. سبزشویی به معنای ارائه اطلاعات گمراه‌کننده یا اغراق‌آمیز درباره مزایای زیست‌محیطی محصولات یا خدمات به منظور جلب توجه مصرف‌کنندگان آگاه به محیط‌زیست است. این پدیده نه تنها موجب سردرگمی و بی‌اعتمادی مصرف‌کنندگان می‌شود، بلکه می‌تواند به تضعیف تلاش‌های واقعی در جهت توسعه پایدار و حفاظت از محیط‌زیست منجر گردد (اسپنیول^{۱۱} و همکاران، ۲۰۲۴، ۲). بنابراین نیاز است راهکارهای مناسبی برای افزایش قابلیت اعتماد اطلاعات مرتبط با حسابداری سبز ارائه شود. در این شرایط، انتظار می‌رود سیاست‌گذاری‌های صحیح و استانداردسازی شاخص‌های حسابداری سبز بتواند با ارتقای نظام گزارشگری و افزایش نظارت نهادی، قابلیت اعتماد و اتکاپذیری اطلاعات زیست‌محیطی را بهبود بخشد.

1. Green Accounting
2. Environmental Sustainability Disclosure
3. Stakeholder theory
4. Legitimacy theory
5. Institutional theory
6. Ethical theory
7. Voluntary Disclosure
8. Signaling Theory
9. Greenwashing
10. Marcatajo
11. Spaniol

مباحث حسابداری محیط‌زیست از دهه ۱۹۷۰ میلادی و در قالب حسابداری مسئولیت‌های اجتماعی معرفی شد. به تدریج و در دهه ۱۹۸۰ این مفهوم به سمت حسابداری محیط‌زیست تغییر جهت داد. از دهه ۱۹۹۰ نیز دانشگاه‌ها و حرفه به سمت حسابداری محیط‌زیست گرایش پیدا کرده‌اند (شهابی و همکاران، ۱۴۰۴، ۱۱۲-۱۱۳). در سطح بین‌المللی، مطالعات متعددی به بررسی ابعاد مختلف سبزشویی پرداخته‌اند. برخی از جمله مارکاتاجو^۱ (۲۰۲۳) و گیتی^۲ و همکاران (۲۰۲۴) به بررسی رابطه میان گزارشگری زیست‌محیطی، اعتماد سرمایه‌گذاران و مقابله با سبزشویی پرداخته‌اند. دلماز و باربانو^۳ (۲۰۱۱) در پژوهشی به تحلیل علل و پیامدهای سبزشویی پرداختند و نشان دادند که این پدیده می‌تواند به کاهش اعتماد مصرف‌کنندگان و سرمایه‌گذاران به ادعاهای زیست‌محیطی سازمان‌ها منجر شود. همچنین، در پژوهشی دیگر، اسپنیول و همکاران (۲۰۲۴) به تحلیل مفهوم سبزشویی و تأثیر آن بر رفتار مصرف‌کنندگان پرداختند و بر لزوم تدوین سیاست‌های شفاف و مؤثر برای مقابله با این پدیده تأکید کردند. باین‌وجود، مطالعات داخلی عمدتاً بر معرفی شاخص‌ها و مدل‌های حسابداری سبز در ایران و تأثیر آن بر عملکرد و سایر شاخص‌های سازمان‌ها متمرکز بوده‌اند و نشان داده‌اند که به‌کارگیری سازوکارهای گزارشگری زیست‌محیطی در ایران چندان مطلوب نیست اما در صورت بهبود می‌تواند علاوه بر کاهش اثرات منفی محیطی، به بهبود عملکرد مالی شرکت‌ها نیز کمک کند (کاظمی نوجهده و همکاران، ۱۴۰۲، ۷۷۰؛ اسناد و قیامی، ۱۴۰۰، ۸۶). تحقیقات محدودی نیز، در این زمینه انجام شده که بیشتر به معرفی مفاهیم اولیه حسابداری سبز و گزارشگری زیست‌محیطی پرداخته‌اند. همچنین این مفهوم در شرکت‌های ایرانی کمتر مورد توجه بوده و بیشتر از سوی حاکمیت به وضع قوانین و مقررات زیست‌محیطی پرداخته شده است (شهابی و همکاران، ۱۴۰۴، ۱۱۳). باتوجه به اهمیت روزافزون مسائل زیست‌محیطی، نیاز به تدوین سیاست‌های مؤثر در حوزه حسابداری سبز و مقابله با سبزشویی در ایران احساس می‌شود. شکاف پژوهشی موجود در این حوزه، بیانگر کمبود مطالعاتی است که به‌طور خاص بر سیاست‌گذاری‌های حسابداری سبز به‌عنوان راهکاری برای مقابله با سبزشویی تمرکز داشته باشند. بنابراین، پژوهش حاضر، با استفاده از یک رویکرد تحلیلی و نوآورانه، به بررسی ابعاد و چارچوب‌های مختلف سبزشویی و ارائه راهکارهای مؤثر برای مقابله با آن در چارچوب حسابداری سبز می‌پردازد.

مواد و روش‌ها

این پژوهش از نظر هدف، کاربردی و به لحاظ ماهیت، توصیفی-تحلیلی است. روش گردآوری اطلاعات به‌صورت کتابخانه‌ای است که با گردآوری مقالات معتبر علمی ملی و بین‌المللی سعی شده با مرور سیاست‌گذاری در حسابداری سبز در سطح جهانی و مطالعه تطبیقی آن‌ها، وجوه مشترک و دلایل موفقیت و شکست آن‌ها بررسی شود. در ادامه نیز ضمن پرداختن به سیاست‌گذاری در حسابداری سبز در ایران، چالش‌ها و راهکارهای مناسب برای مقابله با سبزشویی به‌صورت تحلیلی ارائه می‌شود.

یافته‌های تحقیق

در این قسمت، ضمن معرفی حسابداری سبز و طبقه‌بندی و شاخص‌های آن، سیاست‌گذاری‌های مرتبط با حسابداری سبز و روش‌های رویارویی با شستشوی سبز ارائه می‌شود.

الف- حسابداری سبز

امروزه، توجه به حفظ زیست‌پذیری و زندگی نسل‌های آتی در برنامه‌ریزی شهری، باعث شده حسابداری سبز، بیش از هر زمان دیگری در برنامه‌های سیاسی و اقتصادی قرار گیرد (اسکندری ثانی و سفالگر، ۱۴۰۱، ۱۶۰). حسابداری سبز که با عنوان "حسابداری محیط‌زیست"^۴

1. Marcatajo
2. Ghitti
3. Delmas & Burbano
4. Environmental Accounting

نیز شناخته می‌شود، مفهومی جدید و نوآورانه است (خان و گوپتا^۱، ۲۰۲۴، ۱۰۳۹) که به توسعه استفاده پایدار از منابع طبیعی کمک می‌کند. مؤسسه حسابداران مدیریت ایالات متحده آمریکا^۲، حسابداری سبز را به این صورت تعریف نموده است: "شناسایی، اندازه‌گیری، تخصیص هزینه‌های زیست‌محیطی و مشارکت دادن این هزینه‌ها در تصمیمات تجاری و انتقال این اطلاعات به سهام‌داران شرکت". بر اساس این تعریف، شناسایی و اندازه‌گیری هزینه‌ها و بدهی‌های زیست‌محیطی برای تصمیمات مدیریتی و همچنین افشا در گزارش‌های مالی، جزء مهمی از حسابداری سبز است که اطلاعات لازم را برای کاهش هزینه‌ها و خطرات تجاری در اختیار تصمیم‌گیرندگان قرار می‌دهد. به بیان دیگر، هدف از حسابداری سبز، افزایش ارتباط بین عملکرد مالی و زیست‌محیطی شرکت مانند سازگاری محیطی، در فرهنگ و عملکرد سازمان است (خان و گوپتا، ۲۰۲۴، ۱۰۳۹). برای این منظور، وجود یک سیستم مدیریت زیست‌محیطی، برای دستیابی سازمان به سطح عملکرد زیست‌محیطی مورد انتظار و کنترل هدفمند آن ضروری است (رونقی^۳، ۲۰۱۹، ۵۰۷). با این وجود، شرکت‌ها بدون توجه به اثر آلاینده‌گی فرایند تولید یا محصولات، به فعالیت‌های اقتصادی ادامه داده و جرائم آلاینده‌گی را به دولت پرداخت و به اصطلاح، هزینه‌های محیط‌زیست خود را خارجی می‌نمایند؛ درحالی‌که حسابداری سبز، بر درونی نمودن هزینه‌های زیست‌محیطی تأکید داشته تا با بهبود فرایندهای تولید و کاهش آسیب‌های زیست‌محیطی، از پرداخت جرائمی مانند آلاینده‌گی به دولت پیشگیری نماید (اسناد و قیامی، ۱۴۰۰، ۷۰).

ب- طبقه‌بندی حسابداری سبز

رویکردهای حاکم بر حسابداری سبز را می‌توان در دو سطح داخلی (شرکت) و خارجی (کشور یا حتی جهانی) در نظر گرفت. در رویکرد داخلی، گزارش‌های زیست‌محیطی، برای استفاده مدیریت، تهیه و به مدیریت در کنترل هزینه‌ها، بودجه‌بندی سرمایه، و قیمت‌گذاری کمک می‌نماید، درحالی‌که رویکرد خارجی، به افشای اطلاعات زیست‌محیطی موردتوجه سرمایه‌گذاران و مؤسسات مالی و بخش عمومی اختصاص دارد (خان و گوپتا، ۲۰۲۴، ۱۰۵۶). سازمان حفاظت از محیط‌زیست ایالات متحده^۴ نیز، در یک طبقه‌بندی دیگر، این دو رویکرد را در سه دسته‌ی حسابداری مدیریت سبز^۵، حسابداری مالی سبز^۶ و حسابداری درآمد ملی سبز^۷ قرار داده است. حسابداری مدیریت سبز، برای شناسایی و اندازه‌گیری هزینه‌های زیست‌محیطی، توسعه سیاست و برنامه‌ریزی راهبردی برای تصمیمات داخلی مدیریت بوده و مرتبط با رویکرد داخلی است. در مقابل، حسابداری مالی سبز، ملزم به گزارش هزینه‌ها، دارایی‌ها و بدهی‌های زیست‌محیطی در صورت‌های مالی و ارائه گزارش‌ها برای استفاده‌کنندگان برون‌سازمانی بوده و به درک بهتر آن‌ها از عملکرد زیست‌محیطی شرکت کمک می‌کند. در ادامه نیز، حسابداری درآمد ملی، اطلاعاتی را در مورد میزان، کیفیت و ارزش‌گذاری منابع طبیعی تجدیدپذیر و تجدیدناپذیر اعلام می‌نماید (خان و گوپتا، ۲۰۲۳، ۶۷۴)؛ بنابراین، حسابداری سبز باید با درک جریان‌های منابع و انرژی، منشأ هزینه‌های زیست‌محیطی، و منابع هزینه‌بر را شناسایی و آثار آن‌ها را با استفاده از الگوهای مناسب و استانداردهای حسابداری، ارزیابی و گزارش نماید (اسناد و قیامی، ۱۴۰۰، ۷۹). این موضوع می‌تواند منجر به کاهش هزینه‌های عملیاتی، بهبود وجهه و اعتبار سازمان، افزایش مشتریان، انجام مسئولیت‌های اجتماعی و مدیریت مؤثر الزامات قانونی شود (اسناد و قیامی، ۱۴۰۰، ۸۴). جدول ۱ طبقه‌بندی حسابداری سبز و رویکردهای آن را به نمایش می‌گذارد.

1. Khan & Gupta
2. Institute of Management Accountants of the United States of America
3. Rounaghi
4. U.S. Environmental Protection Agency
5. environmental management accounting
6. environmental financial accounting
7. national income accounting

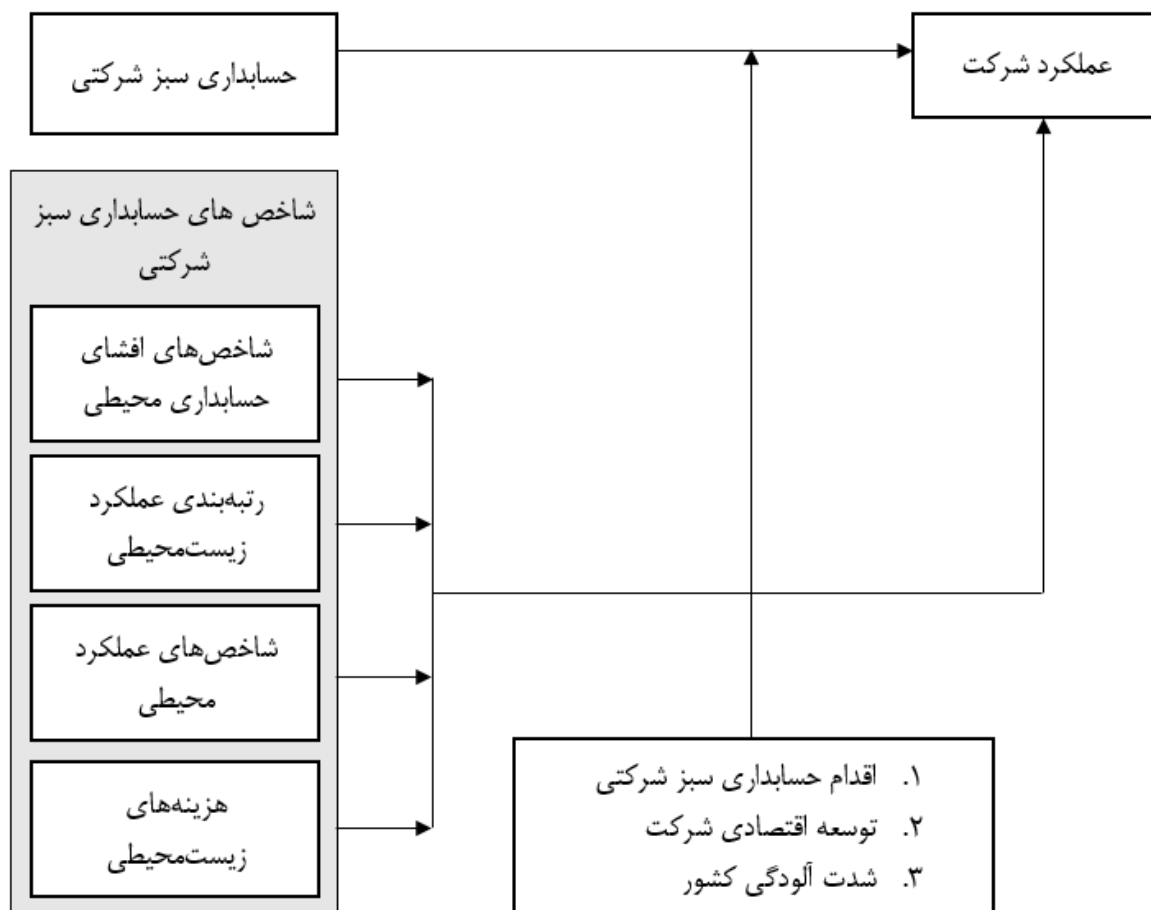
جدول ۱- طبقه‌بندی حسابداری سبز

نوع حسابداری سبز	تعریف و کاربرد	رویکردهای حاکم
حسابداری مدیریت سبز	شناسایی و اندازه‌گیری هزینه‌های زیست‌محیطی، برنامه‌ریزی راهبردی برای تصمیمات مدیریتی	رویکرد داخلی
حسابداری مالی سبز	گزارش هزینه‌ها، دارایی‌ها و بدهی‌های زیست‌محیطی در صورت‌های مالی برای استفاده‌کنندگان خارجی	رویکرد خارجی
حسابداری درآمد ملی سبز	ارائه اطلاعات درباره منابع طبیعی تجدیدپذیر و تجدیدنپذیر، ارزش‌گذاری و کیفیت آن‌ها	رویکرد ملی / کلان

ج- شاخص‌های حسابداری سبز شرکتی

اهمیت تصمیم‌گیری شرکت‌ها در موضوعات اجتماعی، زیست‌محیطی و اخلاقی برای ذی‌نفعان اصلی شرکت‌ها، مدیران را بر آن داشته تا برای حداقل‌سازی اثرات منفی زیست‌محیطی فعالیت‌های شرکت، تلاش نمایند (نظری پور و زکی زاده، ۱۴۰۲، ۱۹۱). در این راستا، شاخص‌های حسابداری سبز به‌عنوان معیاری برای دستیابی کشورها به توسعه پایدار معرفی شده‌اند که با رویکرد شرکتی، در چهار گروه طبقه‌بندی می‌شود: (۱) شاخص افشای حسابداری زیست‌محیطی^۱، (۲) هزینه‌های زیست‌محیطی^۲، (۳) رتبه‌بندی عملکرد زیست‌محیطی^۳ و (۴) شاخص‌های عملکرد زیست‌محیطی^۴ (خان و گوپتا، ۲۰۲۴، ۱۰۴۲). شاخص افشای حسابداری زیست‌محیطی، ابزاری ضروری برای حسابداری سبز است که افشای اطلاعات مالی و غیرمالی را دربرگرفته و به شفافیت بین شرکت‌ها و ذی‌نفعان کمک می‌کند (سپاسی و اسمعیلی کجانی، ۱۳۹۴، ۳)؛ به بیان دیگر، افشای شرکت‌ها در خصوص پیامدهای زیست‌محیطی فعالیت‌های خود، می‌تواند با ارتقای موقعیت اجتماعی شرکت‌ها، از ایجاد تضاد بین شرکت و ذی‌نفعان جلوگیری نماید (نظری پور و زکی زاده، ۱۴۰۲، ۱۹۱). همچنین، در صورت افشای اختیاری اطلاعات زیست‌محیطی، شرکت‌هایی که اطلاعات بیشتری را افشا می‌کنند، مسئولیت بیشتری داشته و سرمایه‌گذاران، به دلیل افشای تلاش‌های زیست‌محیطی، اعتماد بیشتری به آنها می‌نمایند. در مقابل، سایر شرکت‌ها، اقدامات زیست‌محیطی خود را به دلیل فشارهای نهادهای نظارتی افشا نمی‌کنند؛ همچنین، در صورت افشای اختیاری، استفاده از رویه‌های مختلف گزارشگری، قابلیت مقایسه را کاهش می‌دهد (سپاسی و اسمعیلی کجانی، ۱۳۹۴، ۳). در نتیجه مناسب‌بودن و در دسترس‌بودن اطلاعات محیط‌زیست، به قوانین کشورها، از جمله اختیاری یا اجباری بودن افشا وابسته است (خان و گوپتا، ۲۰۲۴، ۱۰۴۲). یکی دیگر از شاخص‌های حسابداری سبز در سطح شرکت، هزینه‌های زیست‌محیطی بوده و هزینه‌هایی را در بر می‌گیرد که شرکت‌ها در راستای مدیریت زیست‌محیطی متحمل می‌شوند. شناخت هزینه‌های زیست‌محیطی برای تصمیمات مدیریتی از جمله تخصیص هزینه، بودجه‌بندی سرمایه، طراحی فرایند یا محصول، همچنین کاهش هزینه‌های زیست‌محیطی و افزایش جریان‌های نقدی بسیار مهم است. از سوی دیگر، سازمان‌های متعددی در کشورها، رتبه‌بندی پایداری را، با در نظر گرفتن عملکرد زیست‌محیطی شرکت و رعایت قوانین و مقررات مربوط ارائه می‌نمایند. از این رو، رتبه‌بندی عملکرد زیست‌محیطی را نیز می‌توان به‌عنوان شاخص بالقوه حسابداری سبز در سطح شرکت در نظر گرفت؛ سرمایه‌گذاران نسبت به شرکت‌هایی که در گزارش سازمان‌های حفاظت از محیط‌زیست رتبه‌ی بالاتری دارند نگرش بهتری خواهند داشت که افزایش درآمد این شرکت‌ها را به همراه دارد. از دیگر معیارهای حسابداری سبز در سطح شرکت، معیارهای عملکرد زیست‌محیطی است که مستلزم ارزیابی کارایی زیست‌محیطی و شدت زیست‌محیطی در ارزیابی عملکرد زیست‌محیطی شرکت‌ها است. شکل ۱، نحوه تأثیرگذاری حسابداری سبز شرکتی را بر عملکرد شرکت نشان می‌دهد (خان و گوپتا، ۲۰۲۴، ۱۰۴۲-۱۰۴۳).

1. The environmental accounting disclosure index (EADI)
2. environmental costs
3. environmental performance ratings
4. environmental performance indicators

شکل ۱- تأثیرگذاری حسابداری سبز شرکتی بر عملکرد شرکت

د- شستشوی سبز

با افزایش نگرانی‌های زیست‌محیطی در سراسر جهان، شرکت‌ها اقدام به گسترش برنامه‌های حفاظت از محیط‌زیست مانند توسعه محصول سبز و مدیریت منابع انسانی سبز نموده‌اند؛ در فعالیت شرکت‌ها نیز از مرحله‌ی طراحی محصول و آماده‌سازی مواد اولیه تا مرحله تولید و حتی استفاده محصول توسط مصرف‌کننده، به موضوعات زیست‌محیطی توجه می‌شود (رجائی و همکاران، ۱۴۰۲، ۲۰۹). همچنین بررسی‌ها نشان داده حدود ۶۶ درصد از مصرف‌کنندگان جهان، به‌عنوان داور بازار، تمایل دارند برای محصولات سازگار با محیط‌زیست، بهای بیشتری پرداخت نمایند (د فریتاس نتو و همکاران^۱، ۲۰۲۰، ۱). این افراد، که با عنوان مصرف‌کنندگان سبز^۲ شناخته می‌شوند، به کیفیت و قیمت اهمیت داده و محصولاتی را انتخاب می‌کنند که شیوه‌های حفاظتی را رعایت کرده و نگرانی‌های زیست‌محیطی را نشان دهد. شرکت‌ها نیز برای برآورده ساختن نیاز آن‌ها، ویژگی‌هایی مانند بسته‌بندی و گواهینامه زیست‌محیطی، را در محصولات خود ارائه می‌دهند که محصولات خود را از دیگر محصولات معمولی، متمایز ساخته و علاقه‌مندی به محیط‌زیست را تأیید می‌نماید (مارکاتاجو، ۲۰۲۲، ۱۶۹۶). با این روش شرکت‌ها می‌توانند محبوبیت و معروفیت خود را با نشان دادن تعهد به موضوعات زیست‌محیطی و اجتماعی، بالا برده و اعتبار مناسبی در برابر مشتریان، سرمایه‌گذاران و سایر اشخاص ذی‌نفع جامعه ایجاد نمایند (صباعی و همکاران، ۱۴۰۳، ۱۵۳-۱۵۴). مشکل از اینجا شروع می‌شود که بعضی از محصولات، ممکن است ویژگی‌های یک محصول سبز را نداشته باشند؛ اما به‌گونه‌ای برای مصرف‌کننده توصیف شود که سازگاری با محیط‌زیست را متصور سازد. به عبارتی می‌توان گفت آنها دارای "آرایش محیطی"^۳ هستند

1. de Freitas Netto et al.

2. Green Consumers

3. Environmental Makeup

و به عنوان یک محصول شستشوی سبز اعلام می‌شوند. اصطلاح شستشوی سبز در دهه ۱۹۸۰ به وجود آمد که "پایداری نما"^۱ نیز ترجمه شد و به معنای برقراری ارتباط با مصرف‌کنندگان به روشی نادرست یا گمراه‌کننده است که ویژگی‌های محصولات یا خدمات را به گونه‌ای غیرواقعی یا همراه با توضیحات نادرست، بیان می‌کند (مارکاتاجو، ۲۰۲۲، ۱۶۹۶). بعضی از شرکت‌ها نیز با استفاده از این روش، شهرت خود را در برابر عموم مردم، جامعه و سازمان‌های نظارتی مدیریت نموده و گناه خود و ماهیت مشکل را پنهان می‌کنند. این در واقع دورویی انسان‌های متظاهر است که به اسم حفاظت و حمایت، به محیط‌زیست و جامعه بشری آسیب می‌زنند. شستشوی سبز همچنین به عنوان آرایش سبز^۲ شناخته می‌شود. چراکه آرایش سبز باعث افزایش اشتباهات تصمیم‌گیری مصرف‌کنندگان می‌شود (براگا^۳، ۲۰۱۹، ۲۲۸). افزایش شستشوی سبز اعتماد استفاده‌کنندگان را از بین برده و آن‌ها را در تشخیص یک ادعای سبز دچار مشکل ساخته است. "ادعاهای سبز"^۴ یا "ادعاهای زیست‌محیطی"^۵ و خطر شستشوی سبز، یکسان نبودن اطلاعات بین متخصصان و مصرف‌کنندگان را در ارتباط با محصولات سبز نشان می‌دهد. "ادعاهای سبز" نکته‌هایی را بیان می‌کند که هدف آن ایجاد این باور در مصرف‌کننده است که محصول، خدمات یا حتی بسته‌بندی ارائه شده در مقایسه با محصولات یا خدمات رقیب اثرات زیست‌محیطی کمتری ایجاد می‌کند تا به مصرف‌کننده نشان دهند که محصولاتی که با همان علامت مشخص شده‌اند سطح بالایی از پایداری زیست‌محیطی را دارا هستند. به این ترتیب، هم ادعاهای سبز و هم علائم سبز می‌توانند بر بازار تأثیرگذار باشند؛ بنابراین، کاری که ادعای سبز می‌کند رسیدن به نتایج و اهداف سوءاستفاده از اعتماد مصرف‌کنندگان است (مارکاتاجو، ۲۰۲۲، ۱۶۹۶). باتوجه به آنچه بیان شد، بعضی از شرکت‌ها، حسابداری سبز را رعایت و بعضی دیگر شستشوی سبز را پیش می‌گیرند.

هـ- گزارشگری پایداری

امروزه بررسی شیوه‌های نوآوری سازگار با محیط‌زیست باهدف توسعه‌ی پایداری، توجه متخصصان و دانشگاهیان را به خود جلب کرده است (دریعی و همکاران، ۱۴۰۲، ۱۵۳). با گسترش روابط بین نقش‌های محیطی، اجتماعی، اقتصادی و سیاسی در تجارت، توصیه می‌شود استانداردها و قالب‌های اخلاقی هماهنگی برای گزارشگری موضوعاتی مانند مسئولیت اجتماعی، عملکرد پایداری و مدیریت منابع انسانی سبز ارائه شود (اکبری و شایق، ۱۴۰۲، ۴۴). مسئله‌ای که شرکت‌ها با آن روبرو هستند توجه هم‌زمان به افزایش سودآوری و پاسخگویی به انتظارات جدید اجتماعی است و در این راستا، پیاده‌سازی پایداری شرکت‌ها در سطح سازمان، راهبردی مناسب است. به بیان دیگر، شرکت‌ها می‌بایست علاوه بر انجام وظایف سنتی خود به انجام فعالیت‌های دیگری بپردازند که هدف آن، پاسخگویی به انتظارات جامعه بوده و به عنوان پایداری شرکت‌ها تعریف می‌شود (نورائی و محمدی یاربجانی، ۱۴۰۳، ۱۱۹). در این خصوص، شرکت‌ها مستلزم رعایت استانداردهایی هستند که ضمن پاسخگویی به نیازهای فعلی جامعه، حق انسان‌های آینده را برای تأمین نیازهای خود از طبیعت، به خطر نیندازد (کرم وردی و همکاران^۶، ۲۰۲۳، ۱۱۹). مفهوم پایداری نیز دربرگیرنده‌ی سه معیار محیط‌زیستی، اجتماعی و اقتصادی است تا سازمان به زیست‌پذیری اقتصادی بلندمدت دست یابد (اکبری و شایق، ۱۴۰۲، ۴۴). پژوهش‌های مرتبط نشان داده توسعه‌ی اقتصادی کشورها در کنار تخریب منابع طبیعی، مصرف بی‌رویه‌ی انرژی و انتشار آلاینده‌ها، با ایجاد مشکلات زیست‌محیطی، مانع از رسیدن به توسعه پایداری می‌شود (یعقوبی و صالحی، ۱۴۰۲، ۱۳۷). باین وجود، گزارش‌دهی مبتنی بر پایداری در بسیاری از کشورها داوطلبانه است. اختیاری بودن گزارشگری پایداری و نبود یکنواختی قوانین مرتبط، مشکلاتی را مانند عدم افشای اطلاعات، غیرقابل اعتماد بودن اطلاعات، و عدم یکنواختی ایجاد نموده است. البته داوطلبانه بودن گزارشگری پایداری بر صورت‌های مالی پیچیده، تأثیر مطلوبی داشته است (کرم وردی و همکاران، ۲۰۲۳، ۱۲۱). در این راستا، گزارشگری پایداری اثربخش، مستلزم بهره‌گیری از چارچوب‌های مناسب در حوزه‌ی پایداری است که در اینجا به پرکاربردترین چارچوب‌های گزارشگری پایداری اشاره و خلاصه‌ای از آن به صورت مقایسه‌ای در جدول ۲ ارائه می‌شود.

1. Façade Stability
2. Green makeup
3. Braga
4. Green Claims
5. Environmental Claims
6. Karamverdi et al.

استانداردهای مبتکرانه گزارشگری جهانی چارچوب گزارشگری جهانی^۱: این چارچوب یکی از پرکاربردترین چارچوب‌ها برای گزارشگری پایداری در سطح جهان است که معیارهای سه‌گانه‌ی زیست‌محیطی، اجتماعی و حاکمیت شرکتی^۲ را در بر می‌گیرد. استانداردهای زیست‌محیطی این چارچوب نیز مواردی مانند مصرف آب و انرژی، انتشار گازهای گلخانه‌ای و مدیریت پسماند را شامل می‌شود (علی‌پور، ۱۴۰۴، ۱۳۳).

استانداردهای هیئت استانداردهای حسابداری پایداری^۳: این هیئت، با انتشار ۷۷ استاندارد خاص صنعت، به کسب و کارها در شناسایی و گزارش اطلاعات پایداری کمک نموده و سرمایه‌گذاران را در تصمیم‌گیری‌های خود یاری می‌دهد. پرسشنامه‌های خاص صنعت همچنین، امکان مقایسه با همتایان را فراهم می‌آورد (ایکواکت^۴، ۲۰۲۲، ۲۹).

پروتکل گازهای گلخانه‌ای^۵: این پروتکل‌ها، چارچوب کربن نیز نامیده شده و پرکاربردترین استانداردهای حسابداری گازهای گلخانه‌ای در جهان است که برای ایجاد روش‌های حسابداری معتبر و مؤثر گازهای گلخانه‌ای و پلتفرم‌های مربوط به تغییرات آب و هوایی ارائه شده است (ایکواکت، ۲۰۲۲، ۱۱؛ پولسلی و همکاران^۶، ۲۰۱۹، ۱۸۱).

توصیه‌های کارگروه ویژه افشای مالی مرتبط با اقلیم (آب و هوا)^۷: این توصیه‌ها شرکت‌ها را قادر می‌سازند تا خطرات مرتبط با تغییرات آب و هوایی را نظارت و کاهش دهند. بریتانیا اولین کشور جهان است که از آوریل ۲۰۲۲ افشای مالی مرتبط با اقلیم را برای شرکت‌های بزرگ ثبت شده در بریتانیا اجباری کرده است. افشای مؤثر این اطلاعات، شفافیت و تجزیه و تحلیل ریسک را تشویق نموده و ضمن شناسایی فرصت‌های مناسب برای بهبود شرایط آینده در مورد تغییرات آب و هوا، منجر به انتخاب‌های سرمایه‌گذاری آگاهانه و کاهش از دست دادن سرمایه می‌شود. این توصیه‌ها، در رتبه‌بندی اعتباری استاندارد جهانی رتبه‌بندی نیز گنجانده شده است (ایکواکت، ۲۰۲۲، ۲۶).

استانداردهای گزارشگری پایداری اروپا^۸: دستورالعمل گزارش‌دهی پایداری شرکت^۹ که در ۵ ژانویه ۲۰۲۳، لازم‌الاجرا شد، ابزاری حقوقی کاملاً جامع برای افزایش افشای عملکرد پایداری شرکت‌ها (شامل اطلاعات اجتماعی و زیست‌محیطی) در سراسر اتحادیه اروپا است (لیل فیلهو و همکاران^{۱۰}، ۲۰۲۵، ۱).

پیمان جهانی سازمان ملل متحد^{۱۱}: این پیمان، یک چارچوب گزارشگری داوطلبانه شامل ۱۰ اصل جهانی در ارتباط با حقوق بشر، حفاظت از محیط‌زیست، استانداردهای کار و مبارزه با فساد است (پیمان جهانی سازمان ملل متحد، ۲۰۰۲).

1. Global Reporting Initiative (GRI)
2. Environmental, social, and corporate governance (ESG)
3. Sustainability Accounting Standards Board (SASB)
4. Ecoact
5. Greenhouse Gas Protocol (GHG)
6. Pulselli et al.
7. Task Force on Climate-Related Financial Disclosures (TCFD)
8. European Sustainability Reporting Standards (ESRS)
9. Corporate Sustainability Reporting Directive (CSRD)
10. Leal Filho et al.
11. World Business Council for Sustainable Development (WBCSD)

جدول ۲- خلاصه‌ی مهم‌ترین چارچوب‌های گزارشگری پایداری

نام چارچوب	تمرکز اصلی	مزایا	محدودیت‌ها
استانداردهای مبتکرانه گزارشگری جهانی (GRI)	گزارشگری پایداری جامع	پوشش گسترده معیارهای ESG	پیچیدگی در اجرا
استانداردهای هیئت استانداردهای حسابداری پایداری (IFRS/SASB)	انتشار گازهای گلخانه‌ای و نحوه افشا	یکپارچگی با گزارشگری مالی افزایش قابلیت مقایسه	تمرکز محدودتر بر مسائل اقتصادی
پروتکل گازهای گلخانه‌ای (چارچوب کربن) (GHG)	انتشار گازهای گلخانه‌ای	اقدامات و سیاست‌های مؤثر برای کربن زدایی	عدم پوشش سایر جنبه‌های پایداری
توصیه‌های کارگروه ویژه افشاهای مالی مرتبط با اقلیم (TCFD)	کاهش خطرات مرتبط با تغییرات آب و هوایی	افشای مؤثر و شفافیت تجزیه و تحلیل ریسک، سرمایه‌گذاری آگاهانه افشای اجباری در بریتانیا	عدم پوشش سایر جنبه‌های پایداری
استانداردهای گزارشگری پایداری اروپا (ESRS)	قوانین مربوط به اطلاعات اجتماعی و زیست محیطی	ایجاد فرصت‌های مالی برای شرکت	نیاز به معیارهای ملموس و شواهد قابل تأیید
پیمان جهانی سازمان ملل متحد (WBCSD)	حقوق بشر، حفاظت از محیط زیست، استانداردهای کار و مبارزه با فساد	ابتکار عمل و انعطاف‌پذیری	چارچوب گزارش داوطلبانه

و- سیاست‌گذاری حسابداری برای مقابله با شستشوی سبز

گرچه گرایش‌های زیست‌محیطی، سازمان را در راستای اتخاذ سیاست‌های سبز و تولید محصولات سازگار با محیط‌زیست سوق می‌دهد (براتی، ۱۴۰۱، ۲۸)؛ اما مصرف‌کنندگان سبز به تنهایی توانایی تشخیص محصولات سبز را نداشته و گاه دچار اشتباهاتی در این زمینه می‌شوند (مارکاتاجو، ۲۰۲۲، ۱۶۹۶). بالا بودن هزینه‌های زیست‌محیطی نیز، شرکت‌ها را به سمت سبزشویی سوق می‌دهد و عدم سرمایه‌گذاری در حوزه‌ی محیط‌زیست، با افزایش قابل توجه پسماندهای زیست‌محیطی همراه شده است. باتوجه‌به مشکلات به وجود آمده، نهادهای قانون‌گذار، مقرراتی اجباری را برای کاهش پیامدهای زیست‌محیطی وضع کرده‌اند (کرم وردی و همکاران، ۲۰۲۳، ۱۳۳). قوانین منسوب به حفاظت از محیط‌زیست، نقش بسیار مهمی در نگهداری و توسعه‌ی محیط‌زیست دارد (غلامیان حسین‌آبادی و همکاران، ۱۴۰۱، ۹۲). برای نمونه هیئت استانداردهای حسابداری^۱، در سال ۱۹۷۶، کمیته‌ای را برای حفاظت از محیط‌زیست تشکیل داد و از سال ۲۰۱۵ توافقنامه زیست‌محیطی با همکاری ۱۹۶ کشور تدوین شد و شفافیت‌هایی بوجود آمد (کرم وردی و همکاران، ۲۰۲۳، ۱۲۱). مقامات اروپایی نیز، قوانین خاصی را برای مقابله با شستشوی سبز معرفی کردند که مصرف‌کنندگان به کمک آن، از انتخاب محصولات پایدار مطمئن باشند و محصولات و خدمات مخالف با محیط‌زیست را بشناسند (مارکاتاجو، ۲۰۲۲، ۱۶۹۶-۱۶۹۷). هدف این کار، شناسایی ابزارهای لازم برای قابل اعتمادتر کردن اطلاعات مرتبط با محصولات سبز است، اما مهم‌تر از همه، ایجاد یک روش مشترک برای تشخیص آنهاست. برخی کشورها نیز باتوجه‌به عملکرد زیست‌محیطی شرکت‌ها و پایبندی آنها به قوانین و مقررات زیست‌محیطی، رتبه‌بندی را ارائه می‌دهند و شرکت‌های دارای رتبه بالا، می‌توانند از امتیازات و مزایای آن بهره‌مند شوند (خان و گوپتا، ۲۰۲۴، ۱۰۴۳). اتحادیه اروپا برنامه‌هایی عملیاتی را برای مشارکت کسب و کارها و مصرف‌کنندگان در زمینه دستیابی به اهداف حفاظت از محیط‌زیست اعلام کرده که مستلزم شفافیت ادعاهای سبز است. به همین منظور، در یک اقدام زیست‌محیطی، طی سال‌های ۲۰۰۲-۲۰۱۰، برنامه‌های پاداش مطرح شده است تا شرکت‌ها بهترین عملکرد را در این زمینه داشته باشند و محصولات و خدمات سبز را ترویج نمایند (مارکاتاجو، ۲۰۲۲، ۱۶۹۶). در این مورد، رفتار سازمانی محیط‌زیست محور را می‌توان با مهیا کردن انگیزه برای کارکنان شامل انگیزه‌های مالی مانند "پاداش نقدی" و همچنین، انگیزه‌های غیرمالی مانند "ساعات کاری انعطاف‌پذیر" افزایش داد. این شیوه که با عنوان "پاداش سبز"^۲ شناخته می‌شود،

ابزاری معمول برای دستیابی به اهداف سازمان و روشی مناسب برای مدیریت منابع انسانی سبز است؛ بنابراین مدیران در تلاش‌اند تا معیارهای پاداش کارآمد را برای همه کارکنان و افراد سازمان در نظر داشته باشند و به این شیوه، رفتار سازمانی محیط‌زیست محور را گسترش دهند (اکبری و شایق، ۱۴۰۲، ۴۷-۴۸). این موضوع همچنین می‌تواند به پذیرش برجسب‌های زیست‌محیطی و تصمیم‌گیری راحت‌تر مصرف‌کنندگان بیانجامد (مارکاتاجو، ۲۰۲۲، ۱۶۹۶). در کشور ایران نیز، باهدف کاهش پیامدهای زیست‌محیطی تلاش‌هایی صورت گرفته که در ادامه به آن‌ها پرداخته می‌شود.

خ- چالش‌های اجرایی قوانین حسابداری سبز در ایران

با وجود تلاش‌های بین‌المللی، در کشور ایران تخریب محیط‌زیست و منابع مشهود بوده و نشان می‌دهد استفاده از سیستم‌های حسابداری سنتی قابلیت لازم را برای ارزیابی آسیب‌های زیست‌محیطی ندارد (کرم وردی و همکاران، ۲۰۲۳، ۱۱۸). بخشی از آسیب‌های زیست‌محیطی نیز، در نتیجه‌ی کارایی پایین و عدم بازدارندگی قوانین ایجاد شده است. با تأملی اندک در قوانین کیفری و مجازات‌های آن، می‌توان دریافت پشتیبانی مناسبی برای اجرایی شدن قوانین متناسب به محیط‌زیست صورت نگرفته و موجب تخلفات بیشتر در این حوزه شده است (غلامیان حسین‌آبادی و همکاران، ۱۴۰۱، ۹۴). در نتیجه، گزارشگری مالی پایدار در جهت شفافیت اطلاعات عملکردهای اقتصادی، اجتماعی، محیط‌زیستی و کمک به حسابداری سبز، ضروری است (کرم وردی و همکاران، ۲۰۲۳، ۱۱۸). طراحی جدید مراحل تولید و بسته‌بندی، افزایش تولید محصولات سازگار با محیط‌زیست، تولید محصولات باتوجه به نگرانی‌های زیست‌محیطی، کاهش ضایعات، بررسی چرخه عمر محصولات برای کاهش اثرات زیست‌محیطی نیز، از راهکارهای دیگری در این زمینه است (اسناد و زکیه قیامی، ۱۴۰۰، ۸۶). البته در کشور ایران، تلاش‌هایی برای کاهش پیامدهای زیست‌محیطی صورت گرفته است. برای نمونه، طبق ماده ۱۹۰ قانون برنامه پنجم توسعه، همه دستگاه‌های اجرایی و مؤسسات و نهادهای عمومی غیردولتی، می‌بایست طبق آیین‌نامه مربوط به حفاظت از محیط‌زیست، با اقداماتی مانند کاهش مواد زاید و بازیافت آن‌ها به همراه مدیریت مصرف آب، انرژی، مواد اولیه و تجهیزات، برنامه‌های مدیریت سبز را اجرا نمایند (واحدی و همکاران، ۱۴۰۲، ۲). ماده ۲ قانون برنامه ششم توسعه نیز بر موضوعات خاص راهبردی در مورد محیط‌زیست تأکید دارد (مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی، ۱۳۹۶، ۴). در ادامه، در قانون برنامه هفتم توسعه، توجه ویژه‌ای به موضوعات مرتبط به محیط‌زیست شده است. در ماده ۲۲ این قانون، به اقداماتی برای رعایت استانداردهای زیست‌محیطی و نظارت سازمان حفاظت محیط‌زیست بر واحدهای آلاینده، مدیریت پسماندها و اقدامات مناسب با اقلیم اشاره شده است (مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی، ۱۴۰۳، ۱۱). در ادامه نیز در مواد ۳۷ تا ۴۶ این قانون، به نظام مدیریتی آب، مدیریت مصرف و بهره‌وری آب و همچنین بهینه‌سازی و مدیریت راهبردی انرژی تأکید شده است (مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی، ۱۴۰۳، ۱۷-۲۳). این روند بهبود، در تدوین قوانین بالادستی در کشور نشان‌دهنده‌ی توجه ویژه قانون‌گذاران برای مدیریت سبز، بهینه‌سازی مصرف و مدیریت انرژی است. بااین‌وجود، موضوع حسابداری سبز، گزارشگری زیست‌محیطی و حسابرسی گزارشگری پایداری در این قوانین مغفول مانده است. این در حالی است که افشای اطلاعات زیست‌محیطی شرکت‌ها در قالب گزارش‌های پایداری می‌تواند در تصمیم‌گیری سرمایه‌گذاران مؤثر باشد (نورالدین و پورزمانی، ۱۴۰۱، ۹۹). باتوجه به رابطه‌ی معنادار و مستقیم سطح افشای اطلاعات زیست‌محیطی با اندازه شرکت، می‌توان دریافت شرکت‌های بزرگ‌تر، اطلاعات زیست‌محیطی بیشتری را نسبت به شرکت‌های کوچک، در گزارش هیئت مدیره افشا می‌کنند. مروری بر گزارش‌های ارائه شده در سامانه جامع اطلاع‌رسانی ناشران سازمان بورس و اوراق بهادار نیز نشان می‌دهد در شرکت‌های بزرگ، گزارشاتی مبتنی بر پایداری شرکت و اقدامات زیست‌محیطی ارائه شده است که می‌توان به پروژه احداث واحد بازیابی گازها، احداث راه‌اندازی تصفیه‌خانه و موارد دیگر اشاره کرد. در برخی شرکت‌ها که بر پایه صادرات فعالیت می‌نمایند نیز، به دلیل فشارهای بازارهای جهانی، گزارش‌های پایداری افشا شده است. اما در بیشتر شرکت‌های کوچک، اطلاعاتی در زمینه حسابداری سبز ارائه نشده یا ناکافی است (سامانه جامع اطلاع‌رسانی ناشران سازمان بورس و اوراق بهادار). به بیان دیگر، افشای اطلاعات پایداری به جای اینکه به‌صورت پایدار و نظام‌مند ارائه شده و مبنای تصمیم‌گیری سرمایه‌گذاران، مدیران، نهادهای ناظر و سایر گروه‌های ذی‌نفع قرار گیرد، بیشتر حالت نمادین داشته و حتی سبزشویی را ترویج می‌نماید. در این راستا، تصویب قوانین مشابه با استانداردهای مبتکرانه گزارشگری جهانی، استانداردهای هیئت استانداردهای حسابداری پایداری یا

استانداردهای گزارشگری پایداری اروپا و ایجاد پشتوانه مناسب برای اجرایی شدن این استانداردها، ضمن کاهش سبزشویی، به رقابت‌پذیری شرکت‌ها در بازارهای جهانی کمک می‌نماید. باتوجه‌به تنوع شرکت‌ها و صنایع نیز، حسابداری زیست‌محیطی و گزارشگری مناسب برای شرکت‌های بزرگ و کوچک در صنایع مختلف و همچنین در بخش‌های تولیدی یا خدماتی، با چالش‌هایی همراه است (رونقی، ۲۰۱۹، ۵۰۶) که تنظیم دستورالعمل‌های اجرایی مناسب با در نظر گرفتن شرایط خاص صنعت و اندازه شرکت می‌تواند به اجرای هرچه بهتر حسابداری سبز و گزارشگری زیست‌محیطی کمک نماید.

البته در سال‌های اخیر در کشور، شاهد اقدامات مؤثری مانند بهبود قوانین مالیاتی و تصویب برخی استانداردهای حسابداری بوده‌ایم. تصویب قانون دائمی مالیات بر ارزش افزوده در سال ۱۴۰۰، یکی از این موارد است که بر اساس آن، سرمایه‌گذاری‌های مؤثر شرکت‌ها در جهت کاهش آلاینده‌گی، در صورتی که به تایید سازمان حفاظت از محیط‌زیست برسد، می‌تواند از بدهی مربوط به عوارض آلاینده‌گی کسر شود و سایر مخارجی که شرکت‌ها در جهت کاهش آلاینده‌گی انجام می‌دهند، به‌عنوان هزینه قابل قبول مالیاتی لحاظ خواهد شد. همچنین عوارض آلاینده‌گی شرکت‌ها باتوجه‌به مبلغ فروش محصولات آلاینده و شدت آلاینده‌گی تعیین می‌شود (مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی، ۱۴۰۰، ۲۳). تصویب استاندارد افشای پایداری با عنوان الزامات کلی افشای اطلاعات مالی مرتبط با پایداری توسط سازمان حسابرسی در سال ۱۴۰۳، که در بخش‌هایی به موضوعات زیست‌محیطی اشاره نموده، نشان می‌دهد جریان موجود در جهت بهبود الزامات گزارشگری مالی با رویکرد سبز است (سازمان حسابرسی، ۱۴۰۳، ۲۳). تدوین پیش‌نویس استاندارد افشای پایداری با موضوع افشاهای مرتبط با اقلیم نیز می‌تواند در آینده‌ای نزدیک، افشای اطلاعات درباره ریسک‌ها و فرصت‌های مرتبط با اقلیم را توسعه دهد (سازمان حسابرسی، ۱۴۰۳، استانداردهای افشای پایداری). باتوجه‌به اینکه استانداردهای گزارشگری پایداری از سال ۱۴۰۵ و بعد از آن لازم الاجرا خواهد بود، تدوین سازوکارهای مناسبی برای نظارت اعضای هیئت مدیره و نهادهای ناظر در راستای اجرای درست این استانداردها یکی از بهترین راه‌ها برای مقابله با سبزشویی است. بهره‌گیری از چارچوب‌های بین‌المللی و استانداردهای کشورهای پیشرو در حوزه‌ی گزارشگری پایداری برای تقویت قوانین و بهبود استانداردها نیز راهکاری دیگر است که نیازمند توجه ویژه کمیته گزارشگری پایداری سازمان حسابرسی، سازمان بورس اوراق بهادار و حمایت سایر نهادهای قانون‌گذار و ناظر خواهد بود. همچنین، انتظار می‌رود تدوین استانداردهای تکمیلی مرتبط با حسابداری سبز توسط سازمان حسابرسی، در یکنواختی رویه‌های حسابداری سبز، بهبود گزارشگری سبز و کاهش سبزشویی نقش مؤثری داشته باشد. بررسی سیاست‌گذاری‌های ایران و سایر کشورهای پیشرو در حوزه‌ی گزارشگری زیست‌محیطی نشان می‌دهد چالش‌هایی مانند نبود الزام قانونی برای گزارشگری زیست‌محیطی، عدم هماهنگی با استانداردهای بین‌المللی، تنوع در صنعت، نوع فعالیت و اندازه‌ی شرکت‌ها، مشکلات هماهنگی استان‌ها، مقاومت شرکت‌ها در برابر شفاف‌سازی، ضعف در آموزش حسابداران و مشکلات مربوط به معیارهای اندازه‌گیری حسابداری سبز و فرهنگ‌سازمانی، بر گزارشگری پایداری و به‌طور ویژه گزارشگری زیست‌محیطی حاکم است و بنابراین برای مقابله با سبزشویی، انجام اقدامات مناسب برای برطرف نمودن این مشکلات ضروری خواهد بود. در جدول ۳، قوانین و چالش‌های اجرایی حسابداری سبز در ایران و برخی کشورهای پیشرو ارائه شده است.

جدول ۳- قوانین و چالش‌های اجرایی حسابداری سبز در ایران و برخی کشورهای پیشرو

کشور / منطقه	قوانین زیست‌محیطی مرتبط با حسابداری سبز	وضعیت اجرا، چالش‌ها و راهکارها	منبع
ایران	قانون حفاظت و بهسازی محیط‌زیست (۱۳۵۳) قانون مالیات‌های مستقیم (فاقد رویکرد سبز) قانون دائمی مالیات بر ارزش افزوده (۱۴۰۰) قوانین برنامه‌های پنج، ششم و هفتم توسعه تصویب استاندارد افشای پایداری ۱ ارائه پیش نویس استاندارد افشای پایداری ۲	نبود الزام قانونی برای گزارشگری زیست‌محیطی، ضعف در آموزش تخصصی حسابداران، ضرورت توجه بیشتر به مشوق‌های مالی و مالیاتی برای شرکت‌های سبز	ابراهیم‌پور و همکاران، ۱۳۹۴، ۱۱۸؛ سایت مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی؛ سایت سازمان حسابرسی
اتحادیه اروپا	دستورالعمل گزارشگری پایداری شرکتی (CSRD) استانداردهای ESRS برای گزارشگری زیست‌محیطی و اجتماعی	الزام قانونی برای شرکت‌های بزرگ از ۲۰۲۴، نظارت دقیق توسط نهادهای مالی و زیست‌محیطی	لیل فیلهو و همکاران، ۲۰۲۵، ۱؛ همل و یاست، ۲۰۲۴، ۳۳۶
ایالات متحده	مقررات کمیسیون بورس و اوراق بهادار برای گزارشگری اقلیمی الزام گزارش میزان انتشار گازهای گلخانه‌ای برای شرکت‌های بورسی	مقاومت برخی شرکت‌ها در برابر شفاف‌سازی، نیاز به هماهنگی با استانداردهای بین‌المللی	وست و پنیاز، ۲۰۰۳، ۱؛ نیکوئی، ۱۴۰۲، ۱
ژاپن	چارچوب گزارشگری زیست‌محیطی مبتنی بر GRI مشوق‌های مالیاتی برای شرکت‌های سبز	استفاده از فناوری‌های نوین برای پایش زیست‌محیطی، فرهنگ‌سازمانی قوی در پایداری	کوماراسینگ، ویل و هوشینو، ۲۰۱۸، ۱۱۳
کانادا	الزام گزارشگری زیست‌محیطی برای شرکت‌های دولتی مشوق‌های مالیاتی برای کاهش کربن	چالش در هماهنگی بین استان‌ها، نیاز به ارتقاء شفافیت داده‌ها	وینفیلد، ۲۰۱۴، ۱۴-۱۵

بحث و نتیجه‌گیری

یافته‌های پژوهش حاضر نشان می‌دهد پدیده «سبزشویی» تهدید بزرگی برای کیفیت و قابلیت اعتماد اطلاعات مالی و غیرمالی شرکت‌ها است. این موضوع نه تنها اعتماد سرمایه‌گذاران و ذی‌نفعان را تضعیف می‌کند، بلکه می‌تواند موجب کاهش اعتبار سیستم‌های حسابداری و گزارشگری مالی در سطح جامعه گردد. نتایج این پژوهش همسو با مطالعات پیشین دلماز و باربانو (۲۰۱۱) و اسپنیول و همکاران (۲۰۲۴)، تأکید دارد که سبزشویی به‌عنوان یک رفتار فرصت‌طلبانه، پیامدهای منفی متعددی بر تصمیم‌گیری ذی‌نفعان دارد و مقابله با آن مستلزم سیاست‌گذاری شفاف در حوزه حسابداری سبز است. از منظر کاربردی، نتایج نشان می‌دهد سیاست‌های حسابداری سبز می‌توانند نقشی کلیدی در کاهش سبزشویی و ارتقای شفافیت و پاسخگویی سازمان‌ها ایفا کنند. به طور خاص، تدوین و اجرای استانداردهای حسابداری سبز که افشای اطلاعات زیست‌محیطی را الزامی می‌سازد، می‌تواند گامی اساسی در این راستا باشد. وجود استانداردهای الزامی حسابداری سبز در سطح ملی و بین‌المللی گزارشگری جامع عملکرد زیست‌محیطی را برای شرکت‌ها ضروری می‌کند. همچنین، تقویت سازوکارهای نظارتی برای شناسایی شرکت‌های متخلف در ارائه اطلاعات زیست‌محیطی و موارد سبزشویی و برخورد با متخلفان از طریق نهادهای حرفه‌ای حسابداری و سازمان‌های نظارتی و افزایش ضمانت‌های اجرایی در قوانین مالیاتی و مقررات زیست‌محیطی، از دیگر راهکارهای مؤثر محسوب می‌شود. در این خصوص، اصلاح نظام مالیاتی و مشوق‌های اقتصادی شامل عوارض آلاینده‌گی و حمایت از سرمایه‌گذاری در فناوری‌های کاهنده آلاینده‌گی، همان‌طور که در قانون مالیات بر ارزش افزوده پیش‌بینی شده است، می‌تواند بسیار مؤثر باشد. تقویت فرهنگ‌سازمانی و آموزش حسابداران و مدیران در زمینه حسابداری سبز و گزارشگری پایداری، به‌منظور ارتقای دانش حرفه‌ای و کاهش خطاهای عمدی یا غیرعمدی نیز در بهبود گزارشگری سبز حائز اهمیت است. همچنین باهدف حمایت بیشتر تولیدکنندگان محصولات سبز و افزایش انگیزه شرکت‌ها در حرکت به سمت تولید پایدار، پیشنهاد می‌شود مشوق‌هایی برای این موضوع، در قوانین بودجه سنواتی کشور دیده شود.

1. Hummel & Jobst
2. West & Peña
3. Kumarasinghe, Will & Hoshino
4. Winfield

باتوجه به محدودیت‌های پژوهش حاضر که مبتنی بر مرور ادبیات و تحلیل اسنادی بوده است، پیشنهاد می‌شود در پژوهش‌های آتی با استفاده از مطالعات تجربی و داده‌های میدانی، رابطه بین حسابداری سبز، سیاست‌گذاری و کاهش سبزشویی بررسی شود. مطالعات مقایسه‌ای بین‌المللی برای تحلیل تفاوت‌های سیاستی کشورها در مقابله با سبزشویی انجام گیرد. همچنین بررسی نقش فناوری‌های نوین (مانند بلاک‌چین و هوش مصنوعی) در افزایش شفافیت و کاهش فرصت سبزشویی می‌تواند مورد توجه پژوهشگران آتی قرار گیرد.

منابع

- ابراهیم پور، مجتبی، عیلامی رودمجنی، فاطمه و خسروی زابدند، حمید. (۱۳۹۴). حسابداری زیست محیطی و چالش‌های پیش روی آن در ایران، *حسابداری سلامت*، 4(3)، 108-128. <https://www.magiran.com/p1571608>
- اسکندری ثانی، محمد و سفالگر، سحر. (۱۴۰۱). ادغام اقتصاد سبز و چرخشی، رویکرد نوین درآمد پایدار در شهر بیرجند. *مطالعات مدیریت توسعه سبز*، ۱(۲)، ۱۵۹-۱۷۲. doi: 10.22077/jgmd.2023.6171.1023
- اسناد، فاطمه و قیامی، سیده زکیه. (۱۴۰۰). بررسی مسیر تحقیقات گذشته در افشای اطلاعات زیست محیطی و تأثیر آن بر عملکرد شرکت در ایران و جهان، *تحلیل مالی*، ۱(۵)، ۶۹-۸۴. <https://ijfa.ir/?p=7399>
- اکبری، پیمان و شایق، مصطفی. (۱۴۰۲). تحلیل تأثیر مدیریت منابع انسانی سبز و مسئولیت اجتماعی شرکت بر عملکرد پایدار با نقش میانجی رفتار شهروندی محیط‌زیست محور. *مطالعات مدیریت توسعه سبز*، ۲(۲)، ۴۱-۶۶. doi: 10.2077/jgmd.2023.6079.1017
- برانی، هادی. (۱۴۰۱). رفتار سبز کارکنان در سازمان: انواع، مؤلفه‌ها و مدل‌ها. *مطالعات مدیریت توسعه سبز*، ۱(۲)، ۲۷-۳۶. doi: 10.22077/jgmd.2023.6145.1022
- حیاتی، نهاله، حجازی، رضوان، حسینی، سید علی و باستانی، سوسن. (۱۳۹۷). استخراج مؤلفه‌های زیست محیطی از گزارشات فعالیت هیئت مدیره شرکت‌ها با استفاده از روش تحلیل محتوای کیفی، *پژوهش‌های تجربی حسابداری*، 8(2)، 43-70. doi: 10.22051/jera.2017.16466.1729
- دریعی، محمد هیال کریم، بهبودی، امید و مرادی، محسن. (۱۴۰۲). تأثیر نوآوری‌های محیط‌زیستی بر عملکرد تجاری پایدار، بررسی نقش تعدیل‌گری آشفتگی بازار، مطالعه شرکت کورک در اربیل عراق. *مطالعات مدیریت توسعه سبز*، ۲(۲)، ۱۰۵۳-۱۰۵۸. doi: 10.22077/jgdms.2024.7088.1053
- رجائی، زهرا، پور، سمیرا و سلطانی، مریم. (۱۴۰۲). تأثیرات سرمایه فکری سبز بر مدیریت منابع انسانی سبز و مدیریت منابع انسانی الکترونیک در مدارس شهرستان درمیان. *مطالعات مدیریت توسعه سبز*، ۲(۲)، ۲۰۷-۲۲۴. doi: 10.22077/jgdms.2024.6746.1042
- سازمان حسابرسی (۱۴۰۳). استاندارد افشای پایداری: الزامات کلی افشای اطلاعات مالی مرتبط با پایداری، مصوب ۳۰ تیر ۱۴۰۳. <https://audit.org.ir/codified-standardNo4&standardDocTypeCode=standards?standardTypeCode=2&page=standards?standardTypeCode=2>
- سازمان حسابرسی (۱۴۰۳). پیش‌نویس استاندارد افشای پایداری: افشاهای مرتبط با اقلیم. <https://audit.org.ir/codified-standardNo4&standardDocTypeCode=standards?standardTypeCode=2&page=standards?standardTypeCode=2>
- سامانه جامع اطلاع رسانی ناشران سازمان بورس و اوراق بهادار (کدال)، <https://www.codal.ir>
- سپاسی، سحر و اسمعیلی کجانی، محمد. (۱۳۹۴). حسابداری سبز: ارائه الگوی برای افشاء زیست محیطی. *حسابداری سلامت*، ۴(۱) (پیاپی ۱۱)، ۱-۱۹. doi: 10.30476/jha.2015.17008
- شهابی، صالح، جمشیدی نوید، بابک و قنبری، مهرداد. (۱۴۰۴). بررسی مدیریت هزینه‌های زیست محیطی در شرکت‌های پتروشیمی پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران با استفاده از شاخص‌های عملکرد مالی. *دانش حسابداری و حسابرسی مدیریت*، 111-127، 14(55). <https://www.jmaak.ir/article.html?3618>
- صباعی، شقایق، روستا، علیرضا و آسایش، فرزاد. (۱۴۰۳). الگوی برندسازی اجتماعی در راستای توسعه پایدار (مورد مطالعه: شرکت لبنی دامداران). *مطالعات مدیریت توسعه سبز*، ۳(۲)، ۱۵۳-۱۷۰. doi: 10.2077/jgdms.2024.7433.1107
- علی پور، محمد. (۱۴۰۴). آرایه الگوی گزارشگری زیست‌محیطی: براساس استاندارد جهانی گزارشگری زیست‌محیطی GRI. *مالی و پایداری شرکتی*، ۱(۱)، ۱۲۹-۱۵۲. doi: 10.30466/jfcs.2025.121753
- غلامیان حسین آبادی، سمیه، غزنوی قصونی، احمد و مصطفوی، مهناز سادات. (۱۴۰۱). بررسی و تحلیل کارایی قوانین کیفری محیط زیست در ایران. *مطالعات مدیریت توسعه سبز*، ۱(۲)، ۹۱-۱۰۴. doi: 10.22077/jgmd.2023.6140.1021

- کاظمی نوجه ده، معصومه، نونهال نهر، علی اکبر و محمدزاده سالطه، حیدر. (۱۴۰۲). تحلیل محتوای جریان سیاست‌گذاری در حسابداری و ارائه رویکردی نوین در پرتو نظریه آشوب بررسی‌های حسابداری و حسابرسی، ۳۰(۴)، ۷۸۰-۷۴۷. doi: 10.22059/acctgrev.2024.365218.1008857
- کیانی، علی و شاکرمی، سعدی. (۱۴۰۱). بررسی تأثیر گزارشگری پایداری زیست محیطی بر تلاش حسابرسان و کیفیت حسابرسی در شرکت‌های پذیرفته شده در بورس و اوراق بهادار تهران. چشم انداز حسابداری و مدیریت، ۵(۶۵)، ۷۴-۸۹. <https://www.jamv.ir/article.html۱۵۴۷۶۴>
- مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی (۱۳۹۶). قانون برنامه پنجساله ششم توسعه، مصوب ۱۶ فروردین ۱۳۹۶. https://rc.majlis.ir/fa/law/print_version/۱۰۱۴۵۴۷
- مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی (۱۴۰۰). قانون دائمی مالیات بر ارزش افزوده، مصوب دوم خرداد ۱۴۰۰. <https://dotic.ir/news/9684>
- مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی (۱۴۰۳). قانون برنامه پنجساله هفتم توسعه، مصوب ۱ خرداد ۱۴۰۳. <https://rc.majlis.ir/fa/law/show/۱۸۰۹۱۲۸>
- نظری پور، محمد و زکی زاده، بابک. (۱۴۰۲). بررسی تأثیر رویه‌های حسابداری مدیریت زیست محیطی بر حداقل‌سازی آلودگی‌های زیست محیطی برآمده از مواد پلاستیکی. مطالعات مدیریت توسعه سبز، ۲(۲)، ۱۸۶-۲۰۶. doi: 10.22077/jgdms.2024.7131.1063
- نورالدین، مصطفی و پورزمانی، زهرا. (۱۴۰۱). افشای اطلاعات زیست محیطی در گزارشگری مالی. تحقیقات حسابداری و حسابرسی، ۱۴(۵۵)، ۹۷-۱۱۲. doi: 10.2034/iaar.2022.162394
- نورائی، مریم و محمدی یاریجانی، فروزان. (۱۴۰۳). تأثیر متغیرهای محیط سازمانی بر رابطه بین عملکرد پایداری شرکت و سرعت تعدیل اهرم. مطالعات مدیریت توسعه سبز، ۳(۱)، ۱۱۶-۱۳۴. doi: 10.2077/jgdms.2024.7247.1072
- نیکوئی، مهدی. (۱۴۰۲). قوانین زیست محیطی جهان در سال جدید، دنیای اقتصاد، شماره ۵۹۲۲، ۱۴۰۲/۱۰/۲۱، ش ۴۰۳۶۴۰۷. <https://donya-e-eqtesad.com>
- واحدی، مرجان، مراندزادی، همایون و شریف زاده، محمد شریف. (۱۴۰۲). تبیین کاربست مدیریت سبز در استانداردهای و واحدهای تابعه در استان ایلام. مطالعات مدیریت توسعه سبز، ۲(۲)، ۱۵-۱۵۵. doi: 10.2077/jgdms.2024.7100.1056
- یعقوبی، نورمحمد و صالحی، مطهره. (۱۴۰۲). بررسی و تبیین اجرای سیاست‌گذاری مدیریت منابع تجدید پذیر در راستای توسعه پایدار منطقه سیستان. مطالعات مدیریت توسعه سبز، ۲(۲)، ۱۲۴-۱۵۱. doi: 10.2077/jgdms.2024.7003.1050
- Akbari, P. & Shayegh, M. (2023). Analysis of the Effect of Green Human Resource Management and Corporate Social Responsibility on Sustainable Performance with the Mediating Role of Environment-Oriented Citizenship Behavior. *Green Development Management Studies*, 2(2), 41-66. doi: 10.22077/jgmd.2023.6079.1017 [In Persian]
- Alipour, M. (2025). Presentation of an Environmental Reporting Model: Based on the Global Reporting Initiative (GRI) Standards. *Journal of Finance and Corporate Sustainability*, 1(1), 129-152. doi: 10.30466/jfcs.2025.121753 [In Persian]
- Asnad F. Ghiami S. Z. (2021) Investigating the direction of previous studies in the disclosure of environmental information and its impact on firm's performance in Iran and the world, *Journal of financial analysis*, 5(1), 69-84. Link: <https://ijfa.ir/?p=7399> [In Persian]
- Auditing Organization (2024), Sustainability Disclosure Standards, 1: General Requirements for the Disclosure of Sustainability-Related Financial Information, approved on July 21, 2024. <https://audit.org.ir/codificated-standards?standardTypeCode=۰&standardDocTypeCode=۴&standardNo=۱> [In Persian]
- Auditing Organization (2024), Draft Sustainability Disclosure Standard 2: Climate-Related Disclosures. <https://audit.org.ir/codificated-standards?standardTypeCode=۰&page=۲> [In Persian]
- Barati, H. (2022). Green Behavior of Employees in the Organization: Types, Components and Models. *Green Development Management Studies*, 1(2), 27-36. doi: 10.22077/jgmd.2023.6145.1022 [In Persian]
- Braga, S., Martínez, M. P., Correa, C. M., Moura-Leite, R. C., & Da Silva, D. (2019). Greenwashing effect, attitudes, and beliefs in green consumption. *RAUSP Management Journal*, 54(2), 226-241. <https://doi.org/10.1108/RAUSP-08-2018-0070>.
- Comprehensive Information System for Securities and Exchange Organization Publishers (Codal), <https://www.codal.ir/> [In Persian]
- de Freitas Netto, S. V., Sobral, M. F. F., Ribeiro, A. R. B., & Soares, G. R. D. L. (2020). Concepts and forms of greenwashing: A systematic review. *Environmental Sciences Europe*, 32, 1-12. <https://doi.org/10.1186/s12302-020-0300-3>.

- Delmas, M. A., & Burbano, V. C. (2011). The drivers of greenwashing. *California Management Review*, 54(1), 64–87. <https://doi.org/10.1525/cmr.2011.54.1.64>.
- Dorei, M. H., Behboudi, O. & Moradi, M. (2023). The Impact of Environmental Innovations on Sustainable Business Performance, Investigating the Moderating Role of Market Turbulence: A Study of Korek Company in Erbil, Iraq. *Green Development Management Studies*, 2(2). doi: 10.22077/jgdms.2024.7088.1053 [In Persian]
- Ebrahimpour, M., Ilami Roud Maajani, F., Khosravi Zadband, H. (2016). Environmental Accounting and the Challenges towards It in Iran, *Journal of Health Accounting*, 4(3), 108–128. <https://www.magiran.com/p1571608> [In Persian]
- Ecoact, (2022). The Big eBook of Sustainability Reporting Framework 2022. <https://info.eco-act.com/en-gb/the-big-ebook-of-sustainability-reporting>
- Eskandari Sani, M. and Pottery, S. (2022) . Integration of Green and Circular Economy, a New Approach to Sustainable Income in Birjand City. *Green Development Management Studies*, 1(2), 159–172. doi: 10.22077/jgmd.2023.6171.1023 [In Persian]
- Ghitti, M., Gianfrate, G. & Palma, L. The agency of greenwashing. *J Manag Gov* 28, 905–941 (2024). <https://doi.org/10.1007/s10997-023-09683-8>.
- Gholamian Hosseinabadi, S., Ghaznavi Ghassouni, A. and Mostafavi, M.S. (2022). Investigating and Analyzing the Efficiency of Environmental Criminal Laws in Iran. *Green Development Management Studies*, 1(2), 91–104. doi: 10.22077/jgmd.2023.6140.1021 [In Persian]
- Hayati, N. , Hejazi, R. , Hosseini, S. A. and Bastani, S. (2018). Extraction of Environmental Indicators from the Board of Directors' Report, Using Qualitative Content Analysis. *Empirical Research in Accounting*, 8(2), 43–70. doi: 10.22051/jera.2017.16466.1729 [In Persian]
- Hummel, K., & Jobst, D. (2024). An Overview of Corporate Sustainability Reporting Legislation in the European Union. *Accounting in Europe*, 21(3), 320–355. <https://doi.org/10.1080/17449480.2024.2312145>
- IFRS. (2021). About the International Accounting Standards Board. <https://www.ifrs.org/groups/international-sustainability-standards-board/>
- Karamiverdi, F., Dehdar, F. A. R. H. A. D., Alibeiki, E., & Hosseini, M. M. (2023). Sustainable Reporting Function and Green Accounting Strategic Consequences (Cross-matrix analysis). *Advances in Mathematical Finance and Applications*, 8(1), 117–136. doi: [10.22034/amfa.2022.1944934.1655](https://doi.org/10.22034/amfa.2022.1944934.1655).
- Kazemi Nojehdeh, M., Nonahal Nahr, A.A. & Mohammadzadeh Salteh, H. (2023) Content Analysis of the Policy Making Flow in Accounting and Presenting a New Approach in the Light of Chaos Theory. *Accounting and Auditing Review*, 30(4), 747–780. doi: 10.22059/acctgrev.2024.365218.1008857 [In Persian]
- Khan, S., & Gupta, S. (2024). The interplay of sustainability, corporate green accounting and firm financial performance: a meta-analytical investigation. *Sustainability Accounting, Management and Policy Journal*, 15(5), 1038–1066. <https://doi.org/10.1108/SAMPJ-01-2022-0016>.
- Khan, S., & Gupta, S. (2023). Using a hermeneutic phenomenological approach to Twitter content: a social network's analysis of green accounting as a dimension of sustainability. *Qualitative Research in Financial Markets*, 15(4), 672–692. doi: [10.1108/QRFM-02-2022-0031](https://doi.org/10.1108/QRFM-02-2022-0031).
- kiani, A. and shakarami, S. (2022). The Effect of Environmental Sustainability Disclosure on Audits Effort and Audit Quality of the Companies Listed in Tehran Stock Exchange.. *Journal of Accounting and Management Vision*, 5(65), 74–89. https://www.jamv.ir/article_۱۵۴۷۶۴.html [In Persian]
- Kumarasinghe, S., Will, M., & Hoshino, Y. (2018). Enhancing performance by disclosing more: some evidence from Japanese companies. *Pacific Accounting Review*, 30(1), 110–128. <https://doi.org/10.1108/PAR-01-2016-0001>
- Leal Filho, W., Wall, T., Williams, K., Dinis, M. A. P., Martin, R. M. F., Mazhar, M., & Gatto, A. (2025). European sustainability reporting standards: An assessment of requirements and preparedness of EU companies. *Journal of environmental management*, 380, 125008. <https://doi.org/10.1016/j.jenvman.2025.125008>
- Majlis Research Center of the Islamic Consultative Assembly (2017), *Sixth Five-Year Development Plan Law*, approved on April 5, 2017. https://rc.majlis.ir/fa/law/print_version/1014547 [In Persian]
- Marcatajo, G. (2023). Consumer protection from greenwashing. In *The dark side of the business: An Italian perspective: Selected Papers from the 38th Symposium on Economic Crime* (pp. 5–22). <https://hdl.handle.net/10447/580330>.

- Marcatajo, G. (202۲). Abuse of consumer trust in the digital market and the green market: the case of green washing in the Italian legal system. *Journal of Financial Crime*, 30(6), 1692-1705. doi: 10.1108/JFC-10-2022-0242.
- Nazaripour, M. & Zakizadeh, B. Investigating the Effect of Environmental Management Accounting Procedures on Minimizing Environmental Pollution from Plastic Materials. *Green Development Management Studies*, 2(2), 186-206. doi: 10.22077/jgdms.2024.7131.1063 [In Persian]
- Nikouei, Mahdi. (2023). Global environmental laws in the new year, *Donya-e-Eqtesad*, No. 5922, 11/10/2023, No. 4036407. <https://donya-e-eqtesad.com/> [In Persian]
- Nouraei, M. & Mohammadi Yarijani, F. (2024). The Effect of Organizational Environment Variables on the Relationship between Firm Sustainability Performance and Leverage Adjustment Speed. *Green Development Management Studies*, 3(1), 116-134. doi: 10.22077/jgdms.2024.7247.1072. <https://sid.ir/paper/1170883/en> [In Persian]
- Nooreddin, M. & Poorzamani, Z. (2022). Disclosure of Environmental Information in Financial Reporting, *Journal of Accounting and Auditing Researches* (Accounting Researches), 14(55), 97-112. doi: 10.22034/iaar.2022.162394 [In Persian]
- Pulselli, R. M., Marchi, M., Neri, E., Marchettini, N., & Bastianoni, S. (2019). Carbon accounting framework for decarbonisation of European city neighbourhoods. *Journal of cleaner production*, 208, 850-868. <https://doi.org/10.1016/j.jclepro.2018.10.102>
- Rajaei, Z., Pour, S. & Soltani, M. (2023). The Effects of Green Intellectual Capital on Green Human Resource Management and Electronic Human Resource Management in Schools in Darmian County. *Green Development Management Studies*, 2(2), 207-224. doi: 10.22077/jgdms.2024.6746.1042 [In Persian]
- Research Center of the Islamic Consultative Assembly (2024), *Seventh Five-Year Development Plan Law*, ratified on May 22, 2024. <https://rc.majlis.ir/fa/law/show/1809128> [In Persian]
- Rounaghi, M. M. (2019). Economic analysis of using green accounting and environmental accounting to identify environmental costs and sustainability indicators. *International Journal of Ethics and Systems*, 35(4), 504-512. doi: 10.1108/IJOES-03-2019-0056.
- Sabbaghi, Sh., Roo, A. and Asayesh, F. (2024). Social Branding Model for Sustainable Development (Case Study: Damdaran Dairy Company). *Green Development Management Studies*, 3(2), 153-170. doi: 10.22077/jgdms.2024.7433.1107 [In Persian]
- SASB, the state of disclosure: an analysis of the effectiveness of sustainability disclosure in sec filing. (2017), <https://www.sasb.org/wpcontent/uploads/2017/12/2017State-of-Disclosure-Report-web.pdf>.
- Sepasi, S., & Esmaeili Kajani, M. (2015). Green Accounting: A Model for Environmental Disclosure. *Journal of Health Accounting*, 4(1 (11)), 1-19. doi: 10.30476/jha.2015.17008 [In Persian]
- Shahabi, S., Jashidi Navid, B. and Ghanbari, M. (2025). Study of management environmental expenses in petrochemical companies accepted in Tehran stock exchange using financial performance indices. *Journal of Management Accounting and Auditing Knowledge*, 14(55), 111-127. <https://www.jmaak.ir/article/22618.html> [In Persian]
- Spaniol, M., Danilova-Jensen, E., Nielsen, M., Rosdahl, C. & Schmidt, C. (2024). Defining Greenwashing: A Concept Analysis. *Sustainability*, 16, 9055. doi: 10.3390/su16209055.
- The Research Center of the Islamic Consultative Assembly (2021), *Permanent Law on Value Added Tax*, ratified on May 23, 2021. <https://dotic.ir/news/9684> [In Persian]
- Vahedi, M., Moradnejadi, H. & Sharifzadeh, M. Sh. (2023) Explaining the Application of Green Management in the Governorate and Subordinate Units in Ilam Province. *Green Development Management Studies*, 2(2), 1-15. doi: 10.22077/jgdms.2024.7100.1056 [In Persian]
- West, T. O., & Peña, N. (2003). Determining thresholds for mandatory reporting of greenhouse gas emissions. <https://pubs.acs.org/doi/10.1021/es020787a>
- Winfield, M. (2014). Implementing environmental policy in Canada. *Environmental Policy and Politics*, 74-96. <https://sei.info.yorku.ca/files/12/2012/Implementing-Environmental-Policy-in-Canada.pdf>
- World Business Council for Sustainable Development (WBCSD), Sustainable development reporting: Striking the balance, 2002, http://wbcsdservers.org/wbcsdpublications/cd_files/datas/financial_capital/reporting_investment/pdf/SustainableDevReporting-Striking-the-balance.pdf
- Yaghoubi, N. M. & Salehi, M. (2019). Investigating and Explaining the Implementation of Renewable Resource Management Policy in Direction of Sustainable Development of Sistan Region. *Green Development Management Studies*, 2(2), 124-151. doi: 10.22077/jgdms.2024.7003.1050 [In Persian]